

Q-1046

VEILEDNINGSHEFTE OM UTARBEIDELSE AV SOSIALRAPPORT VED SØKNAD OM ADOPSJON

**Utgitt av Barne- og familiedepartementet desember 2002 revidert i mars
2009 av Barne- og likestillingsdepartementet**

I	INNLEDNING	2
II	BARN SOM FRIGIS FOR ADOPSJON.....	4
III	UTREDNINGEN.....	6
1.	Generelle bemerkninger	6
2.	Gjennomføringen av intervjuet.....	7
2.1	Utredersens rolle	7
2.2	Nærmere om intervjuet.....	7
3.	Om de ulike spørsmål som skal belyses i sosialrapporten.....	9
3.0	Familieforhold	9
3.1	Søkernes oppvekst, familieforhold, yrkeserfaring, interesser, vandel.....	9
3.2	Økonomi	10
3.3	Boforhold og oppvekstmiljø	10
3.4	Sosialt miljø.....	11
3.5	Helse	12
3.6	Ekteskap og familieliv	13
3.7	Motiv for å adoptere	14
3.8	Kunnskap om og erfaring med barn	17
3.9	Adoptivbarnet	18
3.10	Formidling (gjelder bare ved utenlandsadopsjon)	20
3.11	Særlig om adopsjon av et norsk barn (gjelder også der det samtidig søkes om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet).....	21
3.12	Søkernes underskrift	22
IV	KOMMUNENS VURDERING OG KONKLUSJON	22
1.	Kommunens vurdering	22
1.1	Generelt	22
1.2	Om utredningsprosessen.....	22
1.3	Søkernes forutsetninger for adopsjon	22
1.4	Eventuelle tidligere adoptivbarns tilpasning	23
2.	Begrunnet tilråding	23

I INNLEDNING

Dette veiledningsheftet skal benyttes ved utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon. En sosialrapport skal utarbeides ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet, og ved søknad om å bli registrert som adoptivsøkere til et norsk barn. Der det søkes parallelt, skal søkerne utredes med henblikk på adopsjon av både et norsk og et utenlandsk barn.

Skjemaet for sosialrapport ved søknad om adopsjon, skal benyttes ved utredningen. Skjemaet er å finne elektronisk på Barne-, ungdoms- og familieetatens nettsider på <http://www.bufetat.no> og kan lastes direkte ned for bruk. Skjemaet skisserer hvilke temaer som skal vurderes i utredningen og er nærmere omtalt i veiledningsheftet. Det er derfor en forutsetning at den som skal utarbeide sosialrapporten, bruker veiledningsheftet aktivt under hele prosessen.

Veiledningsheftet er ment å skulle være til hjelp for utfylling av selve skjemaet for sosialrapport ved søknad om adopsjon. Heftet er også ment å være til hjelp ved de samtaler utreder skal gjennomføre med adoptivsøkerne.

Når det gjelder kommunens behandling av adopsjonssøknaden skal også rundskriv (Q-1045) med retningslinjer for saksbehandlingen av søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon og særlig om skjønnsutøvelse ved innenlandsadopsjonene, legges til grunn. Videre gir rundskriv Q-0972 om utenlandsadopsjon med retningslinjene for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem, nærmere rammer for utredningen av søkerne.

Stortinget vedtok 17. juni 2008 endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven, mv. Endringen innebærer at par av samme kjønn kan inngå ekteskap og at de kan adoptere på lik linje med heterofile ektepar. Begrepet «ektefelle» i adopsjonsloven vil etter endringene i ekteskapsloven inkludere ektepar av samme kjønn. Endringen gjelder for alle de ulike formene for adopsjon, herunder adopsjon av norske barn og adopsjon av barn fra utlandet. Endringen trådte i kraft 1.januar 2009. Sttingsvedtaket er gjort etter forslag i Ot. prp. nr. 33 (2007-2008) og Innst. O. nr. 63 (2007-2008).

Det er i forarbeidene til lovendringene forutsatt at de samme strenge kravene som stilles ved søknad om adopsjon fra ektepar av motsatt kjønn skal gjelde for søknad fra ektepar av samme kjønn.

De som er bosatt i Norge og ønsker å adoptere barn fra utlandet, må på forhånd ha fått myndighetenes samtykke til dette. Det er de fem regionene i Barne-, ungdoms- og familieetaten som gir denne forhåndsgodkjenningen. Det er myndighetene i barnets opprinnelsesland som vanligvis foretar selve utvelgelsen av adoptivforeldre til det enkelte barn. Som hovedregel gis forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet bare på betingelse av at formidlingen skjer gjennom en godkjent adopsjonsorganisasjon. For tiden er følgende tre organisasjoner godkjent for å drive slik adopsjonsformidling:

- Adopsjonsforum
- InorAdopt

- Verdens Barn.

Faglig utvalg for adopsjonssaker har ansvaret for å velge ut adoptivforeldre til barn her i landet, der biologiske foreldre samtykker til adopsjonen. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er sekretariat for Faglig utvalg. Søknaden fra adoptivsøkerne med underliggende dokumenter, herunder deres sosialrapport, blir registrert i et sentralt register over adoptivsøkere. Registeret føres av sekretariatet. Sekretariatet har også ansvaret for å innhente opplysninger om biologiske foreldre og barnet.

Ved utenlandsadopsjon danner sosialrapporten et viktig grunnlag for regionens avgjørelse om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet. Sosialrapporten skal dessuten være egnet til bruk for opprinnelseslandets myndigheter i deres behandling av adopsjonssaken. Ved søknad om adopsjon av et norsk barn, danner sosialrapporten grunnlaget for Faglig utvalgs beslutning om valg av adoptivforeldre til barnet.

Selve utredningsprosessen har også til hensikt å gi søkerne kunnskap om hva det vil si å adoptere et barn, slik at de selv bedre kan vurdere om adopsjon vil være noe for dem.

Behandlingen av søknaden starter ved at søkerne henvender seg til sin bostedskommune for utarbeidelse av sosialrapport. Kommunen har ansvaret for å utrede søkerne og gi tilråding i saken.

Ved utenlandsadopsjon er det viktig at søkerne først tar kontakt med en godkjent adopsjonsorganisasjon før de tar kontakt med kommunen. Organisasjonen vil kunne gi søkerne generell informasjon om adopsjonsprosessen i Norge og i utlandet. Søkere vil dessuten kunne få bistand til valg av land på et tidlig tidspunkt.

Dersom det ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet er åpenbart at det ikke vil være mulig å innhente en formidlingsbekreftelse fra en av adopsjonsorganisasjonene, kan søkerne ikke kreve å få sin søknad utredet av kommunen og behandlet av adopsjonsmyndighetene. Dette er presisert i forarbeidene i Ot. prp. nr. 33 (2007-2008) og Innst. O. nr. 63 (2007-2008) om endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven, mv. Ettersom det per i dag ikke er noen av de opprinnelsesland Norge samarbeider med som tar i mot søknader om utenlandsadopsjon av homofile par, skal ikke kommunene sette i gang utredning av søkerne etter adopsjonsloven § 16 e. Tilsvarende gjelder der det søkes om forhåndssamtykke utenom godkjent adopsjonsorganisasjon, jf. adopsjonsloven § 16 f annet ledd, og det ikke foreligger dokumentasjon på at landet vil kunne frigi barn med sikte på adopsjon til søkerne.

Der et ektepar av samme kjønn ønsker å bli registrert som adoptivsøkere til et norsk barn, skal de derimot på vanlig måte bli utredet av kommunen og registrert i det sentrale adopsjonsregisteret over adoptivsøkere.

Når saken er ferdig forberedt, skal kommunen oversende søknaden med nødvendige vedlegg til den regionen i Barne-, ungdoms- og familieetaten der søkerne bor.

Ved eventuell senere søknad om adopsjon, skal det utarbeides en ny og fullstendig sosialrapport. Det forutsettes i retningslinjene at saksbehandlingstiden i disse sakene kan kortes noe ned ved å benytte opplysninger fra den tidligere sosialrapporten.

Begrepet ”søkerne” benyttes gjennomgående i veilederen. Det gjøres imidlertid oppmerksom på at gjeldende retningslinjer også åpner for adopsjon til enslige.

II BARN SOM FRIGIS FOR ADOPSJON

Den største andelen adopsjoner utgjør adopsjoner av barn fra utlandet. De største opprinnelseslandene er Sør-Korea, Colombia og Kina. Tallet på barn som blir adoptert fra utlandet hvert år har de siste tre årene gått markert ned fra i overkant av 700 barn i 2004 til 304 barn i 2008. Saksbehandlingstiden i flere opprinnelsesland har økt, noe som igjen fører til at ventetiden for mange adoptivsøkere er blitt lengre.

Av statistikken går det frem at det årlig adopteres svært få barn her i Norge etter reglene om innenlandsadopsjon der biologiske foreldre samtykker til adopsjon. Det har enkelte år dreid seg om opp mot 20 barn, men som oftest er det langt færre. De som ønsker å bli registrert som søkere for adopsjon av norsk barn, må derfor være klar over at det er liten sannsynlighet for å nå frem med sin søknad.

De fleste barna som har blitt adoptert fra utlandet de siste årene har vært under tre år ved adopsjonen, med hovedvekt i gruppen 1-2 år. Når det gjelder de barna som adopteres her i landet etter de nevnte reglene om innenlandsadopsjon, er dette barn som ved adopsjonen er helt små, og kan være bare noen måneder gamle.

Det kan foreligge mange forskjellige forhold som fører frem til en adopsjon. Alle adoptivbarn har likevel det til felles at de har opplevd minst ett tap, tapet av biologiske foreldre.

Det er ikke foretatt noen undersøkelse av hva som karakteriserer de sakene der biologiske foreldre her i landet ber om bistand til å adoptere bort barnet sitt. Likevel er det opplyst at det kan være svært forskjellige årsaker til at foreldrene velger adopsjon. Sakene gjelder så vel unge jenter som voksne kvinner, noen er i jobb eller under utdanning. De fleste av mødrene er enslige. I flere saker kan en av foreldrene eller begge foreldre ha utenlandsk opprinnelse. I noen få saker kan alvorlige problemstillinger, som psykiatri eller voldtekt, være inne i bildet.

Det er foreldrene selv som i disse tilfellene tar kontakt med myndighetene for bistand til å adoptere bort barnet. Oftest er det mor som tar kontakt med sekretariatet for Faglig utvalg for adopsjonssaker, men det hender også at de instanser mor/foreldrene har vært i kontakt med - for eksempel lege, jordmor, familierådgivningskontor eller en frivillig organisasjon som arbeider mot abort - tar kontakt. Ofte får sekretariatet beskjed om den mulige adopsjonen en tid før

barnet er ventet. Men sekretariatet opplever også å bli kontaktet av fødeklirikken etter at barnet er født.

Ved adopsjon av et barn vil det alltid gjøre seg gjeldende en del usikre faktorer som kan stille andre krav til adoptivforeldre enn til foreldre som har egne fødte barn.

I motsetning til adopsjon av norske barn, vet en ved utenlandsadopsjon ofte lite om det enkelte barns bakgrunn. De fleste foreldre til utenlandsadopterte barn, må ta i betraktning at tidligere opplevelser på en eller annen måte vil kunne prege barnet i mange år fremover. Det kan også vise seg at et barn har vært mer skadet enn det opprinnelseslandet hadde opplysninger om på adopsjonstidspunktet.

Mange av barna som adopteres fra utlandet er understimulerte og underernærte når de kommer til adoptivforeldrene. Noen kan ha opplevd fysisk og psykisk mishandling. Andre har opplevd flere omplasseringer og bodd på institusjoner for kortere eller lengre tid.

Mange barn bortadopterer fordi foreldrene ikke har andre valg. Ofte er det ikke registrert noen far til barnet og moren treffer beslutningen alene. Det kan være unge mødre, som er blitt gravide som følge av incest, voldtekt eller prostitusjon, eller mødre som plutselig står i en svært vanskelig situasjon, og ser det som helt nødvendig å måtte gi fra seg ett eller flere barn.

I noen kulturer aksepteres det ikke at en mor gir barnet sitt bort til adopsjon. Barnet kan derfor ha blitt levert anonymt på offentlig sted eller til en myndighet som forventes å ville ta seg av barnet. I slike tilfeller vil det ikke foreligge noen opplysninger om barnets opprinnelse.

I andre tilfeller kan landets barnevernmyndigheter ha tatt hånd om barnet. Dette kan være der foreldre av ulike grunner overlater barnet til seg selv, for eksempel for å kunne skaffe økonomisk grunnlag for familien. Det kan i andre saker være snakk om mishandling i så alvorlig grad at myndighetene griper inn. I atter andre tilfeller er barnet av ulike grunner anbrakt på barnehjem, og har liten eller ingen kontakt med sine foreldre. Disse barna kan være noe eldre, når myndighetene fratar foreldrene foreldreretten og frigir dem for adopsjon.

Rundskriv Q-0972 om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem, tar høyde for at det er mange usikre faktorer ved adopsjon av barn fra utlandet, og at utfordringene kan være annerledes og av en annen vanskelighetsgrad enn ved egne fødte barn eller adopsjon av norske barn. På denne bakgrunn er det særlig viktig at utreder drøfter grundig med søkerne de usikre faktorene som kan gjøre seg gjeldende ved adopsjon, og de særlige utfordringene som kan oppstå ved adopsjon av et utenlandsk barn. Det forutsettes at søkere som gis forhåndssamtykke oppfyller de generelle krav myndighetene stiller.

III UTREDNINGEN

1. Generelle bemerkninger

Sosialrapporten utgjør to hoveddeler, en faktadel og en vurderingsdel. Faktadelen skal godkjennes og undertegnes av søkerne. I den siste delen av rapporten skal utrederens vurdering av søkerne og deres egnethet som adoptivforeldre fremkomme.

Der det søkes parallelt, skal søkerne utredes med henblikk på adopsjon av både et norsk og et utenlandsk barn. Det forutsettes at det i slike tilfeller må utarbeides to fullstendige sosialrapporter. En sosialrapport til bruk for Faglig utvalg ved tildeling av et norsk barn og en sosialrapport til bruk for behandlingen av søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet. Bakgrunnen for dette er at Faglig utvalg for adopsjonssaker har behov for enkelte opplysninger som ikke er nødvendige for opprinnelseslandets myndigheter i deres behandling av saken. Sosialrapportene vil i det vesentligste legge de samme faktaopplysningene om søkerne til grunn. Se nærmere om dette under punkt 3.11.

Sosialrapporten skal gi et så utfyllende og nyansert bilde av søkerne som mulig. Språket bør være enkelt og presist slik at man kan skille det vesentlige fra det uvesentlige.

Utreder må være seg bevisst at ved søknad om adopsjon av et barn fra utlandet, skal beskrivelsen av søkerne og de formuleringer som benyttes i sosialrapporten, oversettes og forstås av utenlandske myndigheter. En bør derfor unngå å bruke formuleringer som kan misforstås på grunn av kulturelle forskjeller.

Sosialrapporten vil i enkelte tilfeller kunne gi en negativ tilråding når det gjelder søkerens egnethet. Der det søkes om adopsjon av et norsk barn, skal søknaden likevel oversendes sekretariatet for Faglig utvalg for adopsjonssaker for registrering i det sentrale registeret over adoptivsøkere. Tilsvarende gjelder ved søknad om forhåndssamtykke av et barn fra utlandet, men slik at saken oversendes regionen i Barne-, ungdoms- og familieetaten der søkerne bor for videre behandling.

Dersom det blir gitt et forhåndssamtykke til adopsjon, enten av regionen i Barne-, ungdoms- og familieetaten, eller som følge av en klage til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og kommunen har gitt en negativ tilråding, er det forutsatt at den opprinnelige sosialrapporten skal sendes utlandet. Dette understreker behovet for at kommunen foretar en grundig utredning av søkerne. Selv om adopsjonsorganisasjonene måtte be om det, skal ikke kommunen foreta endringer i sosialrapporten etter at forhåndssamtykke til adopsjon er gitt. I slike tilfeller utarbeider regionen i Barne-, ungdoms- og familieetaten ofte en nærmere begrunnelse for sitt vedtak til bruk for opprinnelseslandets myndigheter. Der direktoratet i en klagesak kommer til et annet resultat enn kommunen eller regionen i Bufetat, vil begrunnelsen fremkomme i vedtaket.

Det er hensynet til barnets beste som er utgangspunktet for om en adopsjon skal gjennomføres. Formålet med adopsjonen er å sikre barnet et varig og godt hjem.

Ved adopsjon etableres et livslangt forhold mellom barnet og adoptivforeldrene der alle juridiske bånd til barnets biologiske foreldre og slekt, blir brutt. Det må derfor forutsettes at adoptivforeldrene skal kunne takle eventuelle problemer som måtte oppstå i ulike faser i barnets oppvekst. Arbeidet som legges ned i sosialrapporten og vurderingen av søkerne, er derfor av stor betydning for barnets fremtid.

2. Gjennomføringen av intervjuet

2.1 Utrederens rolle

Når en ønsket graviditet ikke innfinner seg, er det naturlig å søke andre veier for å få et etterlengtet barn. Det er ikke unaturlig at søkerne i begynnelsen betrakter sine planer om adopsjon som private og anser offentlige myndigheters innblanding som helt unødvendig. Det hender også at søkere vil påskynde utredningen fordi de ser den som en ren formalitet.

Det må alltid legges til grunn at den som skal foreta en utredning beveger seg inn på svært personlige og følsomme spørsmål for de som søker om å adoptere. Dette kan dreie seg om spørsmål som det er vanskelig å snakke med en myndighetsperson om. Utrederen bør derfor understreke for søkerne at arbeidets utgangspunkt er å sikre det ukjente barnet.

Barnets rett til en egnet familie må stå i sentrum. Men også søkerne skal ivaretas på en god måte under utredningen. Å forene disse ulike rollene, dels ivareta det ukjente barnet, og dels være samtalepartner for familien som ønsker å adoptere, stiller store krav til utrederen. Det er viktig at den som foretar utredningen har kunnskap om adopsjon.

Selve utredningsprosessen er også ment å innebære en forberedelse for søkerne, som blant annet får mulighet til å snakke med en nøytral person om det å skulle adoptere et barn. I denne prosessen bør det derfor legges til rette for at søkerne får tilgang til kunnskap og informasjon om et noe annerledes foreldreskap.

Mennesker påvirkes av personlige forestillinger, erfaringer og verdier. Utrederens egne holdninger til barn og barnløshet, og til adopsjon, kan få betydning for selve utredningsarbeidet og samarbeidet med søkerne. Det er derfor viktig at utrederen er seg bevisst sin egen innstilling til disse spørsmålene. Mange ganger vil det være verdifullt å diskutere med andre kollegaer, og være minst to om å utarbeide sosialrapporten. Utreidere kan ta kontakt med Barne-, ungdoms- og familieetaten for å diskutere og for å få råd.

2.2 Nærmere om intervjuet

Avtalen om intervju skal gjøres når kommunen har mottatt søknaden med alle de nødvendige attester og vedlegg.

Det bør foretas flere intervjuer, hvorav minst ett i søkerens hjem. Det er viktig for utreder å få et inntrykk av barnets eventuelle fremtidige hjem og atmosfæren der. Der det er ektefeller som søker om å adoptere, skal begge søkerne være til stede.

Utredningen bør gå ut fra at ektefellene har full åpenhet overfor hverandre, slik at de kan svare på alle spørsmål i fellesskap. Måten søkerne reagerer på spørsmålene, kan si mye om deres forhold til hverandre. Det kan i tillegg være naturlig, dersom utredningen finner grunn til det, å ha enkeltsamtaler med hver av ektefellene.

Det må avsettes god tid, da samtalen krever ro og fordyping, og temaet kan være følelsesmessig vanskelig for enkelte. Det er viktig at utredning legger vekt på å skape en atmosfære der søkerne føler seg trygge nok til å snakke om sine tanker og følelser i forhold til adopsjon av et barn.

Søkernes eventuelle barn bør være til stede under deler av samtalen, slik at utredning kan få et inntrykk av den totale familiesituasjonen, og om familiens barn er innstilt på å få søsken. Det er også viktig å få et inntrykk av de barna som allerede er i familien.

Det første inngående intervjuet bør likevel foretas med søkerne alene. Det gir større ro og frihet til å stille og besvare svært personlige spørsmål. Først når utredning har dannet seg et bilde av søkerne, er det naturlig å bringe deres barn inn i samtalen.

Alle de temaer som angis i sosialrapportskjemaet skal tas opp med søkerne og omtales i utredningen. Det kan derfor under samtalen med søkerne være naturlig å ta utgangspunktet i malen nedfelt i skjemaet. Dette utelukker likevel ikke at utredningen gjennomfører intervjuet som en friere samtale. Flere av punktene kan det kanskje være naturlig å komme tilbake til senere. Ofte skjer det en modning, og kanskje en holdningsendring, underveis. Det er søkeres egnethet, slik den fremstår når utredningen er klar, som skal vurderes i siste del av sosialrapporten.

Det bør gå en viss tid mellom intervjuene, da slike samtaler nesten alltid utløser nye spørsmålsstillinger, som kanskje trenger bearbeiding. Søkere kan være på ulike stadier i prosessen når de oppsøker kommunen. Noen er helt på begynnerstadiet, og trenger først og fremst råd og veiledning. Andre er godt informert om hva det innebærer å adoptere, og har for eksempel bearbeidet sin barnløshet rimelig bra. Utredningen kan også komme til å møte søkere som har så store problemer med å akseptere sin barnløshet, at det er naturlig å anbefale at de søker profesjonell hjelp før de eventuelt går videre i adopsjonsprosessen.

Hvordan spørsmålene blir stilt i intervjusituasjonen er viktig. Ensidige spørsmål og svar-samtale bør unngås. En slik samtale gir neppe et nyansert bilde av søkerne. Det er videre viktig å legge forholdene til rette slik at begge ektefellene kommer til orde.

Spørsmål som: ”Har dere hatt problemer i ekteskapet?” eller ”Har dere, eventuelt familien, noen motforestillinger mot adopsjon av barn av annen etnisk bakgrunn?” blir ofte besvart med et raskt nei av frykt for at et ærlig svar vil ødelegge for søknaden. Ved å stille spørsmål som ”Hva har dere slitt med i ekteskapet?” og ”Hvilke motforestillinger har dere og familien for øvrig?” ligger en aksept av at det er naturlig å ha hatt vansker, motforestillinger osv. Det er også viktig å signalisere at det ikke finnes ”riktige” eller ”gale” svar.

Utrederen må finne sin form. Spørsmålene må varieres alt etter hva som fremstår som naturlig, eller viser seg nødvendig, i den konkrete situasjonen. En god intervjuer må ha evne til å vise åpenhet, positiv nysgjerrighet og interesse for søkerens liv. Utrederen må avsette tilstrekkelig tid og komme tilbake til særlige viktige temaer når dette er nødvendig. Det som er viktig, er å få frem søkerens livshistorie og erfaringer på godt og vondt. Det er derfor ikke et mål å gjøre intervjuene like. Målet er snarere å legge til rette for et godt "samspill" med søkerne, slik at de åpent kan fortelle om seg selv, sin hverdag, sitt samliv og sine erfaringer.

Avgjørende for utrederens vurdering av søkerne må være på hvilken måte de har håndtert sine eventuelle vansker og motforestillinger. Søkere som har vokst på utfordringer, vil i mange tilfeller stå bedre rustet til den oppgaven det er å være foreldre.

3. Om de ulike spørsmål som skal belyses i sosialrapporten

3.0 Familieforhold

Under punktet om søkerens familieforhold i sosialrapporten, skal datoen for når søkerne inngikk ekteskap komme frem. Eventuelt tidligere ekteskap og/eller samboerskap eller registrert partnerskap, skal tidfestes.

Navn, kjønn og alder på eventuelle barn i familien skal oppgis. Det skal videre opplyses om barnet er født i familien, adoptert og eventuelt når, eller er fosterbarn, og i så fall, når barnet kom til familien.

3.1 Søkerens oppvekst, familieforhold, yrkeserfaring, interesser, vandel

Under dette punktet skal det redegjøres for søkerens oppvekst og familieforhold. Det skal videre redegjøres for utdanning og yrkeserfaring, interesser, samt søkerens vandel.

Det er viktig å få beskrevet hvordan søkerne opplevde sin oppvekst, blant annet hvilket forhold foreldrene hadde til hverandre og sine barn. Videre må forholdet mellom søkerne og eventuelle søsken belyses. Atmosfæren i hjemmet, om hjemmet var utadvendt eller lukket, hva som opptok foreldrene, og hvordan de påvirket barna, skal også beskrives. Dersom det fremgår at det har vært store vansker i søkerens oppvekst eller spesielle livsbetingelser, bør dette beskrives nærmere. Det bør også beskrives hvordan disse opplysningene kan få innvirkning på søkerens egnethet til å adoptere barn.

Søkerens nærmeste familie kan beskrives kort. Hvor stor er familien? Hvor gamle er eventuelle søsken til søkerne? Hvordan og hvor hyppig er kontakten?

Har søkerne allerede barn, skal det komme frem om dette er felles barn, særkullsbarn, adoptivbarn eller fosterbarn. Det skal også komme frem hvorvidt barna er hjemmeboende eller ikke. Har noen av søkerne foreldreansvar, eventuelt samværsrett med barn som ikke bor hos vedkommende, skal dette oppgis. Likeså

skal det fremgå om noen av søkerne har barn som vedkommende ikke har foreldreansvar eller samværsrett til.

Søkernes utdanning og yrkeserfaring kan beskrives kort. Siste arbeidssted bør fremgå, ellers er det tilstrekkelig å nevne de arbeidsområder søkerne har erfaring fra. Det bør også fremgå hvordan søkerne trives i sitt arbeid.

Er søkerne medlem av et trossamfunn eller en livssynsorganisasjon, bør det beskrives nærmere hvilken innvirkning dette har på søkerens liv og hverdag.

Søkernes interesser skal også beskrives. Hva opptar søkerne i fritiden? Hvordan er søkerens sosiale liv. Ved samtale om søkerens fritid kan man lett komme inn på søkerens forventninger til foreldrerollen og deres engasjement når det gjelder å adoptere et barn.

Dersom det foreligger anmerkninger om søkerens vandel på den uttømmende politiattesten, bør det beskrives nærmere om og eventuelt hvordan disse opplysningene kan få innvirkning på søkerens egnethet til å adoptere et barn.

3.2 Økonomi

Opplysninger om søkerens brutto inntekt siste år, månedslønn, bankinnskudd og gjeld, skal fremkomme av både søknads- og sosialrapportskjemaet. Søkerne skal legge ved en ligningsattest for det siste året.

Det er ikke nødvendig med en detaljert økonomisk oversikt, men utrederer må forvisse seg om at det er samsvar mellom inntekter og utgifter. Søkernes økonomi skal være sikker nok til å gi barna en trygg oppvekst. Det må derfor fremkomme i utredningen hvorvidt familien kan sies å ha en stabil økonomi.

Er noen av søkerne arbeidsløse, må det fremgå hvordan dette påvirker familien så vel sosialt som økonomisk. En ufrivillig arbeidsløshet kan innebære en stor belastning for familien. Det bør derfor komme frem hvordan arbeidsløsheten påvirker familien når det gjelder psykisk helse og relasjonene familiemedlemmene imellom. Hvordan ser søkerne på muligheten for arbeid og god økonomi?

3.3 Boforhold og oppvekstmiljø

Det stilles ikke noen spesielle krav til søkerens boforhold. Likevel er det viktig å forvisse seg om at søkerne har en trygg boligsituasjon som er forenlig med det å ta i mot et adoptivbarn.

Sosialrapporten bør derfor inneholde en kort beskrivelse av boligtype, areal, miljø og lekemuligheter.

Hvordan er lekemulighetene i hjemmet? Hvor skal barnet sove? Et barn fra utlandet som har bodd på et barnehjem kan kanskje ikke umiddelbart akseptere å skulle ligge på eget rom. Barnet har kanskje vent seg til å sove på gulvet nær mange andre. En får i denne forbindelse mulighet til å samtale om barns primære

behov, så som behov for søvn, mat, utviklingsmuligheter, kroppskontakt og trygghet.

Ved beskrivelsen av boforholdene kommer omgivelsene nær boligen inn i bildet. For eksempel bør tilgang til lekeplasser og lekekamerater i hjemmets nærhet, likesom nærhet til natur og muligheter til fritidssysler for ulike aldersgrupper, beskrives.

3.4 Sosialt miljø

Søkernes nærmeste omgangskrets skal også beskrives. Hvem består omgangskretsen av (familie og venner)? Hvor bor de? Har de barn? Hvordan og hvor hyppig er kontakten? Det skal også komme frem om søkerne har venner og/eller slektninger som også har barn, eventuelt med erfaring fra adopsjon.

Er spørsmålet om adopsjon drøftet med familien og venner? Hvilken holdning har eventuelt disse? Har søkerne gode relasjoner til naboer? Finnes det slektninger eller noen i omgangskretsen som naturlig kommer til å stille opp for barnet hvis det skulle oppstå sykdom, eller noe annet skulle skje foreldrene som medfører behov for støtte?

Ved søknad om adopsjon fra utlandet bør det opplyses om søkerne kjenner familier med barn adoptert fra utlandet. Barnet skal innlemmes i mer enn en kjernefamilie. Den øvrige families holdning til utenlandsadopsjon, kunnskap om og innstilling til folk med en annen etnisk bakgrunn, er derfor viktig.

Søkernes foreldre trenger ofte litt tid på å venne seg til at det kan komme et barn fra utlandet i familien. Det er viktig at de tidligst mulig får informasjon om det, og anledning til å forberede seg på samme måte som søkerne selv. Ethvert barn som adopteres bør være ønsket og etterlenget av flere enn de blivende foreldrene.

De nærmeste omgivelsenes holdninger vil ha betydning, særlig når det gjelder barn som har et for norske forhold annerledes utseende. I forbindelse med utredningen bør søkerne få mulighet til å snakke om hva eventuelle fordommer og negative holdninger i omgivelsene kan komme til å innebære for familien, og hvordan man best bør møte og balansere disse.

Enslig søker

Når det gjelder enslige søkere blir det særlig viktig å legge vekt på å beskrive hvordan søkerens sosiale nettverk er. Mulighetene for avlastning, etter for eksempel urolige netter med lite søvn, vil bli mindre for den enslige enn for ektefeller. Det vil heller ikke bli samme mulighet til å dele hverdagsbekymringer og gleder med en annen som har ansvar for barnet. Omgivelsenes innstilling og beredskap til å hjelpe til med barnepass, m.v., blir derfor ekstra viktige i disse tilfellene.

Det skal derfor komme frem hvordan søkeren har tenkt å innrette sin hverdag med barnet, med bakgrunn i arbeid, økonomi, bolig, fritidsaktiviteter, nettverket, m.m. Videre må det komme frem hvorvidt det er personer i barnets nærhet som er forberedt på å stille opp, dersom forelderen for eksempel skulle bli syk eller av

annen årsak ikke kan ta hånd om barnet en tid. Hvor mye avlastning er det realistisk å regne med at søker vil få?

For barnets identitetsutvikling er det også viktig å få mulighet til naturlig omgang med personer av begge kjønn. Hvordan vil søker sikre at barnet får gode rollemodeller og naturlig kontakt med personer av begge kjønn under oppveksten? Det stilles derfor ekstra store krav til fleksibilitet, innlevelsessevne og tålmodighet til den enslige som alene skal ha overskudd til å ta hånd om et barn, som også kan ha særlige behov.

Ved utenlandsadopsjon bør søker være forberedt på at det er et lite antall opprinnelsesland som plasserer adoptivbarn hos enslige. De fleste velger ektefeller for sine barn når denne muligheten finnes.

3.5 Helse

Under dette punktet i sosialrapporten skal søkerens fysiske og psykiske helse beskrives.

Helsetilstanden vil først og fremst bli dokumentert ved legeerklæringer og egenerklæringer. Dersom søkerne har hatt eller har helseproblemer, skal det gå frem hvilken innvirkning problemene har på søkerens daglige liv. Det skal også fremgå hvilken betydning helseproblemene vil få for fremtidig omsorgsevne. Adoptivbarns bakgrunn og situasjon tilsier at man bør unngå at adoptivbarn kommer til familier der sykdom medfører at adoptivforeldrene har problemer med å ivareta barnets behov for nærhet og omtanke.

Hvis noen av søkerne har hatt en alvorlig sykdom som er behandlet med tilfredsstillende resultat, følger det av retningslinjene at det etter omstendighetene kan bli snakk om å kreve en symptomfri periode.

Også ved de fleste kroniske sykdomstilstander kan prognosen være avgjørende for om søker skal gis forhåndssamtykke eller bevilling til adopsjon. Søkerne selv er kanskje ikke berørt av sin sykdom eller synes at sykdommen påvirker hans eller hennes muligheter til å ta seg av et barn. I mange tilfeller er det nok også slik, men kunnskapen om sykdommen kan likevel tilsi at adopsjon ikke bør anbefales, fordi prognosen er så usikker eller så dårlig at den om noen år kan innvirke på søkerens mulighet til å fungere som forelder.

Dersom en av søkerne har hatt eller har psykiske problemer, må det gjøres rede for hvilken behandling søkerne eventuelt har mottatt, eller mottar, og hvor fornøyd søkerne er med den. Det må også gjøres rede for hvilket overskudd søkerne har, og med hvilken sikkerhet det er for at de kan dra omsorg for et barn i tillegg til seg selv i lang tid fremover.

Det må alltid vurderes om det må innhentes tilleggsopplysninger, som for eksempel uttalelse fra lege eller spesialist, eller opplysninger fra trygdekontoret i tilfeller der søker er ufør, o.l. Slik innhenting skal alltid skje med samtykke fra søkeren.

3.6 Ekteskap og familieliv

Beskrivelse av ekteskapet

Forholdet mellom søkerne er en viktig faktor i vurderingen av om de er egnet som adoptivforeldre.

Ofte gir en samtale om barnløsheten, innstilling til barneoppdragelse, egne oppvekstforhold og hvordan man løser de praktiske gjøremål i familien, mer informasjon om relasjonene i familien enn direkte spørsmål om ekteskapet. Søknens reaksjoner og svar på spørsmål om for eksempel hvordan de løser konflikter, hvordan de beskriver seg selv, m.v., skal derfor beskrives nærmere. Ektefellene bør også gi en beskrivelse av hverandre.

Det er videre viktig å få frem begge søknens opplevelse av ekteskapet. Hva synes de fungerer tilfredsstillende, eventuelt mindre bra? Er det noe de kunne ønske seg annerledes? Hvordan løses større og mindre problemer? Hvordan fungerer familielivet med de barna familien eventuelt allerede har, m.v.?

Beskrivelse av tidligere ekteskap/registrert partnerskap/samboerforhold

Har en eller begge søkere vært gift eller levd i et registrert partnerskap før, er det viktig å få frem søkerens opplevelse av tidligere ekteskap eller registrerte partnerskapet, bakgrunnen for bruddet og hvordan det virket inn på søkeren. Måten man har arbeidet seg gjennom en skilsmisse, kan si mye om søkerens evne til å bearbeide større problemer. Det samme gjelder for søkere som har opplevd brudd etter et langvarig samboerforhold.

Beskrivelse av de barna søkerne allerede har – særlig om adoptivbarn

At det er barn i familien fra før, har stor betydning for det kommende barnets oppvekstmiljø.

Dersom søkerne allerede har barn fra før, er det viktig å få beskrevet barnets situasjon. Det enkelte barns helse, utvikling, hvilke interesser det har, relasjoner til foreldrene, søsken og miljøet rundt, er opplysninger som skal belyses i sosialrapporten. Videre må dets innstilling til det å få en adoptivbror eller adoptivsøster beskrives. Det kan i denne forbindelse være naturlig å snakke med barnet. Av og til kan det også være nødvendig å innhente opplysninger fra barnehage eller skole. Slik kontakt forutsetter et samtykke fra søkerne.

Har familien allerede et adoptivbarn må det legges spesiell vekt på å beskrive hvordan barnet har det i familien. Hvordan har det tilpasset og utviklet seg? Det blir særlig viktig å beskrive hvordan tilknytningsprosessen har vært mellom barnet og søkerne. Barnets relasjoner til søsken, øvrig familie og de nære omgivelsene, skal også beskrives nærmere.

Særlig om familier med allerede store omsorgsoppgaver

Har søkerne barn med særlige behov, for eksempel et funksjonshemmet barn eller kronisk sykt barn, skal det legges vekt på å beskrive hvilken innvirkning dette har på familien som helhet.

I disse tilfellene er det viktig at sosialrapporten inneholder nærmere opplysninger om barnet. Dette gjelder særlig barnets fungering, behov for særlig omsorg hjemme og ute, hvilke behandlings-, opplærings-, og avlastningsmuligheter som finnes på søkerens hjemsted, og som de kan benytte seg av. Barnets fremtidige utviklingsmuligheter bør beskrives. Det er også viktig å få frem hvordan søkerne tenker å løse omsorgsoppgavene med et nytt barn i familien. Det er foreldrenes samlede kapasitet som må vurderes i relasjon til de store omsorgsoppgavene de allerede har.

Der søkerne har fosterbarn bør det opplyses om omsorgskommunen er kjent med at søkerne har startet en adopsjonsprosess. Det må videre opplyses om hvilke fremtidige planer omsorgskommunen har for fosterbarnet.

Beskrivelse av barn som ikke bor hos søkerne

Opplysninger om barn fra tidligere forhold som ikke bor hos søkerne, er også av betydning. Det er viktig å få frem årsaken til at de ikke bor sammen med søkeren, hvordan kontakten mellom dem er, og om eventuelle økonomiske og andre avtaler er oppfylt. Hvordan fungerer samarbeidet med den andre forelderen om samvær med barnet eller barna?

Forholdet til søkerens voksne barn kan også gi opplysninger som kan være verdifulle. Selv om de ikke bor hos søkerne, vil de som oftest bli en naturlig del av adoptivbarnets nærmeste miljø.

Holdninger til rusmidler

Dette er et vanskelig spørsmål, men et bilde av søkerens forhold til alkohol og eventuelt medisinbruk, bør utrederen kunne danne seg gjennom spørsmål om blant annet leveste og helse. Dersom søkerne ikke har spesielle misbruksproblemer, er det tilstrekkelig å konstatere dette, uten at forbruk beskrives mer detaljert i sosialrapporten.

3.7 Motiv for å adoptere

Et sentralt spørsmål er begrunnelsen for ønsket om å adoptere et barn. Dette spørsmålet kan derfor være en naturlig begynnelse på samtale om adopsjon. Med utrederen som samtalepartner bør søkerne ikke bare gjøre rede for, men også selv gis mulighet til å granske og bearbeide de motiv som ligger bak dette ønsket.

Bakgrunnen for søknaden og prosessen frem til beslutning om adopsjon, bør beskrives. Hvordan og når ble beslutningen om å søke adopsjon tatt? Har det å søke om adopsjon vært en vanskelig beslutning å ta? Har søkerne mulighet til å få egne fødte barn? Har ektefellene samme motivasjon for å adoptere og har deres prosess frem til beslutning om adopsjon vært den samme?

Dersom det søkes om å adoptere ett bestemt barn, må det komme frem om søkerne har en spesiell tilknytning til barnet, for eksempel gjennom slektskap eller fosterbarnsforhold. Det er viktig å få frem opplysninger om barnets bakgrunn og dets faktiske livs- eller omsorgssituasjon. Det må opplyses hva bakgrunnen er for at barnet har behov for ny familie gjennom adopsjon. Søkerne bør gjøres oppmerksomme på at de opplysningene de gir, vil bli forsøkt verifisert av Barne-, ungdoms- og familieetaten, via den norske utenriksstaten.

At adoptivforeldre kjenner seg trygge på sin beslutning og sin motivasjon, betyr mye både for dem selv og for adoptivbarnet som skal leve i familien. Det er viktig at begge parter i forholdet, hver for seg, har et ønske om å adoptere.

I ønsket om barn kan det også ligge forventninger til barnet. Har ikke søkerne realistiske forventninger som stemmer overens med barns behov, kan dette forstyrre utviklingen av gode relasjoner mellom barn og foreldre under barnets oppvekst. Under samtalen må utrederen være lydhør for hvorvidt ønsket om å få et barn bærer i et håp om at det skal løse eventuelle problemer søkerne måtte ha.

Det er videre viktig at søkerne reflekterer over spørsmålet om adopsjon i et fremtidsperspektiv på minst 15 til 20 år. Hvilket overskudd og kapasitet mener søkerne at de vil ha under barnets oppvekst? Det kan blant annet være nyttig at søkerne vurderer seg selv i forhold til det å skulle ha ansvar for et tenåringsbarn. Hvordan vil de takle utprøvende tenåringsbarn?

En annen grunn til at spørsmålet om motiv er viktig å drøfte, er de spørsmål søkerne kan få av omgivelsene både før og etter at adoptivbarnet er kommet. Dersom de opplever å få spørsmål og holdninger av negativ karakter, kan det bety mye for foreldrene å ha tenkt igjennom hvordan de skal takle slike situasjoner. Det er viktig å vite på hvilket grunnlag de har tatt beslutningen om adopsjon. Foreldrenes holdning til adopsjon vil kunne komme til å påvirke barnet, både når det gjelder dets selvillit og dets trygghet. Barnet kan også en dag komme til å spørre foreldrene hvorfor de valgte adopsjon.

Ved søknad om utenlandsadopsjon bør det i sosialrapporten ikke fokuseres på valg av land. Det viktige er at søkerne reflekterer over hva det vil si å ha et annerledes utseende barn, uansett hvilket land søkerne ønsker å adoptere fra. Spørsmål om valg av land kan imidlertid være sentralt i tilfeller der søkerne har en spesiell nær tilknytning til et bestemt land, og det er uaktuelt med adopsjon fra et annet land.

Ufrivillig barnløshet

Dersom ufrivillig barnløshet er motivet for adopsjon, er det naturlig å spørre om søkerne har foretatt noen utredning og behandling for barnløsheten. Hvilken innvirkning har barnløsheten hatt på deres forhold? Hvordan reagerte de på beskjeden om at egne fødte barn er utelukket? Hvem av søkerne tok først opp spørsmålet om adopsjon? Hvor lang tid tok det før de var enige? Hvilke motforestillinger har de eventuelt hatt i forhold til adopsjon?

Sykehusene kan ha lang ventetid for par som vil ha utredet sin barnløshet. De som søker om adopsjon, kan derfor samtidig være til behandling for barnløshet. Det skal derfor fremgå av rapporten om eventuell behandling for barnløshet fortsatt er aktuelt. Etter omstendighetene kan opplysningene om fortsatt behandling av barnløshet gi grunnlag for at regionen i Barne-, ungdoms- og familieetaten stiller søknaden i bero eller ikke finner å kunne gi forhåndssamtykke til adopsjon. Faglig utvalg vil i slike tilfeller også kunne komme til at søkerne ikke bør velges som foreldre til et norsk barn.

En del får sterke sorgreaksjoner hvis prøverørsmetoden ikke lykkes, og trenger tid på å bearbeide skuffelsen og erkjennelsen av at muligheten for å få egne fødte barn ikke finnes. Der sosialrapporten tilrår at søkerne får adoptere, må utrederen være helt trygg på at adopsjon er hva søkerne virkelig ønsker og er innstilt på.

Noen har egne fødte barn, men kan av forskjellige årsaker ikke få flere. Andre vil heller adoptere barn fremfor å sette flere barn til verden. En slik innstilling kan være uttrykk for et realistisk og positivt menneskesyn. Men enkelte ganger kan den ha sin årsak i usikkerhet eller et bristende forhold mellom ektefellene. Ibland kan kvinnen være redd for en graviditet og forløsning. Kanskje trenger hun profesjonell hjelp for å bearbeide denne redselen?

Blant søkere kan det også være de som allerede har voksne biologiske barn. Ektefellene innser at de har så vel fysiske som psykiske ressurser til å ta hånd om ytterligere ett barn. Det er ikke sjelden at det blant disse finnes familier som kan stille opp for et barn med særlige behov.

Søkere med allerede store omsorgsoppgaver

Det hender at søkere som har ett eller flere barn med funksjonshemninger eller som er kronisk syke, ønsker å adoptere. Man kan aldri garantere at et adoptivbarn er friskt eller kommer til å utvikle seg normalt. Familien kan med andre ord komme til å få omsorgen for ytterligere et barn med særlige behov. Det er derfor viktig å få belyst hva som er bakgrunnen for ønsket om å adoptere et barn. Hvordan har søkerne tenkt å løse omsorgsoppgavene med enda et barn i familien dersom adoptivbarnet også skulle vise seg ekstra omsorgstrengende? Det er veldig forskjellig hvordan folk takler belastninger og klarer å leve med omsorgsoppgaver ut over det vanlige. Det blir derfor viktig å beskrive hvordan søkerne har møtt tidligere belastninger og hvordan de mestrer familielivet med de omsorgsoppgavene de allerede har.

Det er viktig under samtalen å komme nærmere inn på hvordan søkerne mener adoptivbarnet vil oppleve å bli en del av en familie der foreldrene allerede har ekstra store omsorgsoppgaver. Kan det være fare for at de funksjonsfriske barna må ta et større ansvar for eller mer hensyn til det funksjonshemmede barnet enn de i utgangspunktet har forutsetninger til? Her finnes selvsagt ingen riktige svar, men det er av stor betydning - om ikke annet som en del av forberedelsesprosessen - hvordan søkerne selv reflekterer omkring dette.

Ønske om søsken

Ønske om søsken til barn i familien oppgis i blant som motiv for søknaden, enten disse er adoptivbarn eller født i familien. Også dette motivet bør diskuteres nærmere med søkerne.

Vanligvis vet man ikke på det tidspunkt utredningen foregår og heller ikke når forhåndssamtykket blir gitt, hvilket barn som vil komme til familien og dermed heller ikke om hvilke særskilte behov barnet vil kunne ha. Det blir derfor særlig viktig at sosialrapporten inneholder en beskrivelse av barna som allerede er i familien. Hvor trygge er de i familien, og i forhold til sine nærmeste omgivelser?

Det nye barnet vil helt sikkert komme til å kreve mye tid av foreldrene. Søkerne må derfor ha tenkt igjennom om de tror barnet som allerede er i familien vil takle det å få søsken. Søkerne må gi uttrykk for om barnet vil kunne være i stand til å dele foreldrenes oppmerksomhet med et annet barn, slik søsken må gjøre. Konkurransen om foreldrenes oppmerksomhet, er like naturlig mellom adoptivbarn som for andre barn som vokser opp med søsken.

Et barn kan aldri adopteres med tanke på å skulle løse et annet barns eventuelle problemer.

Familier i sorg

Familier som har mistet et barn søker i blant om å få adoptere. Søknaden kan være resultatet av en beslutning man har mistet som er veloverveid og som har modnet over tid. Sorgen over et barn kan en forelder antakelig aldri helt komme over. Sorgen vil mest sannsynlig være der mer eller mindre bearbeidet. I slike tilfeller er det viktig å innse at mennesker som snakker om sin sorg kan ha kommet lengre i sin bearbeidelse enn de som tilsynelatende virker sikre og bekymringsfrie. Utrederen bør derfor forsøke å danne seg en oppfatning av om søkerne vil kunne se det nye barnet som et eget individ, med rett til sin egen plass i familien, og at hensikten ikke er å skulle fylle savnet etter et annet barn.

Søkere som parallelt søker om å få adoptere et norsk og et utenlandsk barn, se punkt 3.11.

3.8 Kunnskap om og erfaring med barn

Utreder må få frem hvilke tanker søkerne har om hva det vil innebære for dem som familie å adoptere et barn. Det er viktig å få frem hvordan søkerne har forberedt seg til foreldrerollen. Under dette punktet i sosialrapporten skal det derfor beskrives hvilken kunnskap og erfaring søkerne har med barn og ungdom. Mener søkerne selv å inneha spesielle ressurser i forhold til barn, og til det å skulle adoptere et barn, må dette komme uttrykkelig frem.

Ved vurderingen av søknaden fra *enslig søker* er det i følge retningslinjene et avgjørende moment hvorvidt søkeren har spesielle ressurser i forhold til barn.

Skal man adoptere barn fra utlandet, bør man ha god innsikt i hvilke utfordringer dette kan innebære. Med et annerledes utseende barn vil adoptivforeldrene på godt og vondt kunne være i sentrum for andres oppmerksomhet, for eksempel når det gjelder spesielle holdninger til personer av utenlandsk opprinnelse. Hvilke tanker har søkerne om det å adoptere et annerledes utseende barn? Har søkerne den styrke og trygghet som behøves i slike situasjoner?

Søkernes synspunkter på barneoppdragelse skal belyses. Har søkerne barn fra før, er det naturlig å ta utgangspunkt i hva de har lagt vekt på i oppdragelsen, og hvilke erfaringer de har gjort. Har søkerne ikke barn fra før, bør det komme frem hvilke syn og tanker de har om disse spørsmålene.

Under samtalen om foreldrerollen kan det være ønskelig å berøre den kommende ansvarsfordelingen mellom foreldrene, for eksempel hvem som i ulike situasjoner

skal være hjemme fra arbeidet når barnet er sykt og hvordan de skal dele på permisjonen. I disse spørsmålene kan søkerens engasjement bli prøvet. Adoptivbarnet bør ikke bare bli den enes anliggende.

Dersom søkerne har gått på adopsjonsforberedende kurs skal dette fremgå av sosialrapporten. Det vil være naturlig å komme nærmere inn på de ulike temaer som ble tatt opp på kurset, og som særlig har opptatt søkerne.

Det er imidlertid viktig at utrederen uansett om søkerne har gått på kurs eller ikke, forvisser seg om at de har tilstrekkelig innsikt i adoptivbarns behov og hva det kan innebære å adoptere et barn. Flere søkere har kanskje ikke satt seg riktig inn i hva en adopsjon vil kunne bety for barnet? Søkere som vil ta imot et eldre barn bør ha kunnskaper og innsikt i hva dette vil kunne innebære.

Hvordan søkerne vil forholde seg til barnets behov for kunnskap om egen identitet og opprinnelse, skal belyses i rapporten. Hvilke tanker har søkerne om de utfordringer de som familie vil stå overfor etter hvert som adoptivbarnet vokser til? Det må legges spesiell vekt på barnets pubertet og tenåringstid, der spørsmål om identitet og løsrivelse med stor sannsynlighet vil bli aktualisert og sette sitt preg på familielivet.

Er søkerne forberedt på at de så snart det er tilrådelig skal fortelle barnet at det er adoptert? Er søkerne videre forberedt på at barnet etter fylte 18 år har krav på å få opplysninger om sine biologiske foreldre og sin bakgrunn, så sant slike opplysninger finnes? Hvilke tanker har søkerne om hvordan de vil takle en situasjon der barnet søker sin biologiske familie?

Dersom søkerne har egne fødte barn bør det komme til uttrykk i rapporten, om søkerne har tenkt igjennom hvordan et adoptivbarn kan komme til å oppleve sin situasjon som annerledes enn de andre barna i familien. Hvilke tanker har de gjort seg om dette?

3.9 Adoptivbarnet

Generelt

Det er naturlig at søkerne føler en viss usikkerhet når det gjelder å ta et så viktig skritt som å adoptere et barn. Det er helt naturlig at foreldre ønsker at deres barn skal være friskt og utvikle seg normalt, men ingen kan noen sinne gis slik garanti. Det er derfor viktig å ta dette opp under samtalen med søkerne og la deres syn komme frem i utredningen.

De aller fleste barna som adopteres er friske og utvikler seg normalt. Men søkere må være forberedt på at barn frigitt for adopsjon kan ha fysiske eller psykiske skader. Man må derfor være forberedt på at barnet vil kunne bli ekstra omsorgskrevende. Videre må man være forberedt på at barnets spesielle behov eller problemer noen ganger først viser seg, eller vil være mulig å diagnostisere, etter at adopsjonen er gjennomført og barnet har vært hos søkerne i noe tid.

Ved adopsjon av barn fra utlandet har adopsjonsorganisasjonene et særlig ansvar for å formidle videre til søkerne den informasjon opprinnelseslandets myndigheter har utarbeidet om barnet og gjort tilgjengelig. Organisasjonen skal være aktiv

overfor myndighetene for å fremskaffe de opplysningene som finnes om barnet. I enkelte tilfeller kan det imidlertid foreligge svært få og til dels ufullstendige opplysninger om barnets bakgrunn.

Barn som adopteres fra utlandet kan være understimulerte og underernærte når de kommer til sine adoptivforeldre. Som tidligere nevnt, kan barnet ha opplevd flere omplasseringer, og bodd på institusjoner for kortere eller lengre tid før adopsjonen. Barnet kan også ha opplevd fysisk og psykisk mishandling. Hvordan disse forholdene vil kunne prege barnet i dets oppvekst, kan være vanskelig, om enn umulig å forutsi på adopsjonstidspunktet.

På denne bakgrunn er det særlig viktig at utreder drøfter grundig med søkerne de usikre faktorene som kan gjøre seg gjeldende ved adopsjon. Det er også viktig at søkerne får en realistisk oppfatning av mulige tilpasningsvansker som kan oppstå den første tiden, og at man planlegger hvordan disse problemene i så fall skal løses. Hvordan vil søkerne legge til rette for at barnet skal få en best mulig tilpasning etter adopsjonen? Hvilke tanker har søkerne om barnets tilknytningsprosess? Hvilke tanker har søkerne om barnets eventuelle sorgreaksjoner i forhold til tap av relasjoner til nære omsorgspersoner, og reaksjoner på skifte av språk, miljø og kultur?

Adoptivbarnet vil ha sin egen personlighet og individuelle evner som kan avvike fra adoptivforeldrenes, f.eks. når det gjelder temperament og musikalitet. Hvilke tanker gjør søkerne seg om dette? Hvordan vil de møte, og ta vare på, samt stimulere barnets egenart og evner?

Adopsjon av barn med særlige behov

Noen av barna som frigis for adopsjon har kjente funksjonshemninger eller samlet sett en bakgrunn som tilsier at de med stor sannsynlighet vil være ekstra omsorgskrevende. Det er viktig at søkerens innstilling til å adoptere et barn med særlige behov kommer til uttrykk og blir vurdert i sosialrapporten. Hvordan ser søkerne på å adoptere et barn med særlige behov?

Enkelte adoptivbarn vil kunne ha en bakgrunn som gjør at adoptivforeldrene vil stå overfor mer omfattende og sammensatte utfordringer enn det en umiddelbart kan overskue. Noen ganger vil barnets spesielle behov og problemer først vise seg, eller være mulig å diagnostisere etter noe tid, kanskje etter at adopsjonen er gjennomført. Hvilke tanker har søkerne gjort seg om dette, og hvordan vil de takle en slik situasjon?

Barnets alder og kjønn

I utredningen bør søkerens begrunnelse for eventuelle ønsker med hensyn til barnets alder og kjønn komme frem. De fleste søkere ønsker seg et lite barn for å kunne følge utviklingen og selv påvirke det fra tidligst mulig alder. Dette er et naturlig og forståelig ønske, men ikke alltid like realistisk. Ved adopsjon av et norsk barn, vil barnet som regel være noen få måneder gammelt, men minst to måneder på adopsjonstidspunktet. I opprinnelseslandene finnes også regler om at barnets biologiske foreldre skal få en bestemt tid på seg før de gir sitt samtykke til å adoptere bort barnet. I enkelte tilfeller vil det gå en viss tid fordi myndighetene først må oppspore foreldrene som er forsvunnet. Alt dette medfører at

adopsjonsprosessen tar lang tid og at barnet kanskje blir ett år eller mer innen det kan adopteres av søkerne.

Det er heller ikke bare små barn som trenger adoptivforeldre. Søkerne bør derfor informeres om at også noe eldre foreldreløse barn trenger foreldre. Dette gjør at søkerne bør gis en mulighet til å tenke nøye igjennom om de kan adoptere et noe eldre barn. Adopsjonsorganisasjonen vil i bekreftelsen om at den har påtatt seg formidlingsoppdraget, gi forslag til aldersramme på barnet. Det er derfor viktig at det kommer klart til uttrykk hvorvidt søkerne ønsker et barn i den aldersrammen som angis.

Det hender at noe eldre søkere vil adoptere et barn over småbarnsalderen for at ikke aldersforskjellen mellom dem selv og barnet skal bli for stor. Dette kan for eksempel gjelde søkere som allerede har barn eller som av ulike grunner mener de har kapasitet til å ta imot et eldre barn. Et eldre barn som kommer til et nytt land og en ny kultur, kan ha mer eller mindre traumatiske opplevelser bak seg med flere separasjoner. Disse barna vil trenge stabilitet og foreldre med overskudd utover det vanlige.

Det er derfor svært viktig at søkerne har satt seg inn i hva det kan innebære å adoptere et eldre barn. Videre er det viktig at det i utredningen foretas en grundig vurdering av deres forutsetninger for å gi det en god oppvekst.

Adopsjon av søsken

Som hovedregel gis forhåndssamtykke til bare å adoptere ett barn av gangen. Enkelte søkere har imidlertid et sterkt ønske om å adoptere søsken. I så fall skal utrederen grundig vurdere om forholdene ligger til rette for det. Søkerne må ha tenkt igjennom hva det kan innebære for dem, personlig, økonomisk og praktisk, å adoptere flere barn i ulik alder samtidig. Den naturlige aldersramme ved søskenadopsjon er 0-4 år eller 0-5 år.

3.10 Formidling (gjelder bare ved utenlandsadopsjon)

Adopsjonsorganisasjonen

Hvilken godkjent adopsjonsorganisasjon som skal formidle adopsjonen, må komme frem i utredningen. Videre må det fremgå hvilket land organisasjonen har anbefalt søkerne. Det kan ikke gis forhåndssamtykke til å adoptere fra flere land samtidig.

Kommunen bør allerede ved førstegangs henvendelse fra søkerne råde dem til å ta kontakt med en av adopsjonsorganisasjonene, slik at de kan få veiledning i blant annet hva gjelder valg av land. Hvis det er mulig, bør tildelt land fremgå av søknaden når den sendes Barne-, ungdoms- og familieetaten. Hvis søknaden ikke kan påføres tildelt land, er det søkerens ansvar å melde fra til Barne-, ungdoms- og familieetaten når dette er nærmere klarlagt.

Adopsjon utenom godkjent adopsjonsorganisasjon

Dersom det søkes om adopsjon utenom godkjent adopsjonsorganisasjon, må søkerne gi en særskilt begrunnelse for dette og samtidig gjøre rede for hvilken

tilknytning de har til landet, og eventuelt barnet det gjelder. De må så langt det er mulig, dokumentere hvordan formidlingen skal foregå. Dokumentasjonen bør følge søknaden til Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Søkerne skal beskrive hvordan adopsjonen er tenkt gjennomført i vedkommende land, hvilke ”kanaler” de skal bruke og hvordan frigivelsen av barnet skal foregå. Det må videre opplyses hvilke kostnader som vil påløpe og hvordan kontakten med barnet skal etableres.

3.11 Særlig om adopsjon av et norsk barn (gjelder også der det samtidig søkes om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet)

Når det gjelder de ulike temaene som skal belyses i sosialrapporten ved adopsjon av et norsk barn er det viktig å få utdypet punktene 7, 8 og 9 ytterligere.

Det skal beskrives hvordan søkerne vil være forberedt på å ta imot et barn på meget kort varsel uten særlige muligheter til forberedelse. Søkere som utredes med tanke på et norsk barn må være klar over at biologiske foreldre ikke kan gi et gyldig samtykke før barnet er to måneder, og at foreldre helt frem til bevilling er gitt, kan trekke samtykket til adopsjonen tilbake. Hvordan vil søkerne takle en situasjon der barnet vil kunne være plassert hos dem før barnets foreldre har gitt endelig samtykke til adopsjon?

Det må også komme frem om søkerne er forberedt på at det i enkelte tilfeller kan ta lang tid fra barnet er plassert hos dem, til selve adopsjonen er endelig gjennomført, for eksempel fordi farskapssaken trekker ut i tid. Videre er det viktig å få frem hvordan de ser på det å bli adoptivforeldre til et barn som har sin biologiske slekt her i Norge, og med den mulighet dette kan gi barnet til å komme i kontakt med sin biologiske familie etter at det er fylt 18 år.

Det er viktig at søkere i utredningsfasen også gjøres oppmerksom på at det årlig er svært få norske barn som adopteres etter reglene om innenlandsadopsjon der biologiske foreldre samtykker til adopsjon. De må derfor være forberedt på at det vil være liten sjanse for å bli tildelt et norsk barn.

Dersom søknaden gjelder både adopsjon av et norsk barn og adopsjon av et barn fra utlandet, forutsettes det som tidligere nevnt at det må utarbeides to fullstendige sosialrapporter. Sosialrapportene vil i det vesentligste legge de samme faktaopplysningene om søkerne til grunn. Når det gjelder adopsjon av et norsk barn vil Faglig utvalg for adopsjonssaker ha behov for en del opplysninger som ikke er nødvendige for opprinnelseslandets myndigheter i deres behandling av saken. Dette gjelder særlig opplysninger om søkerens motivasjon for og deres syn på de særlige utfordringer som gjør seg gjeldende ved adopsjon av et norsk barn.

Det er viktig at søkerne allerede i utredningsfasen tenker igjennom og forberedes på likheter og forskjeller ved adopsjon av utenlandsk og innenlandsk barn. Hva er bakgrunnen for at søkerne ønsker å søke parallelt? Hvilke tanker har de når det gjelder nettopp likhetene og forskjellene som nevnt ovenfor?

3.12 Søkeres underskrift

Søkerne skal skrive under på utredningsdelen av sosialrapporten. Se teksten i selve skjemaet.

IV KOMMUNENS VURDERING OG KONKLUSJON

1. Kommunens vurdering

1.1 Generelt

Utredningen skal her gi sin vurdering av søkerne, basert på de opplysninger som er fremkommet i faktadelen og utredningen i sosialrapporten. Det er viktig å presisere grunnlaget for de vurderinger som gjøres. Hvis det gis en medisinsk vurdering av søkerne, skal det presiseres om den er utredningens egen oppfatning eller andres. Brukerne av sosialrapporten skal aldri være i tvil om hvem som har uttalt hva.

Vurderingsdelen er ment som en nærmere utdyping av sentrale spørsmål i samtalen. Utredningens drøfting og vurdering av ulike opplysninger skal komme frem.

1.2 Om utredningsprosessen

- Hvor mange samtaler er blitt gjennomført med søkerne i hjemmet og ellers?
- Over hvor lang tid har utredningen pågått?
- Oppstod det spesielle forhold eller problemer i løpet av prosessen som kan ha betydning for den endelige behandlingen av søknaden?

1.3 Søkeres forutsetninger for adopsjon

Under dette punktet skal det gis en helhetlig beskrivelse og vurdering av søkerne. Det er søkeres egnethet i et fremtidsperspektiv som skal legges til grunn ved vurderingen.

- Hvilket inntrykk gir søkerne som personer?
- Hvordan er inntrykket av den totale familiesituasjonen?
- Beskrivelse av samspillet i familien (ektefellene imellom, og mellom barn og foreldre).
- Synes ønsket om å adoptere et barn å være godt gjennomarbeidet?
- Dersom søkerne er barnløse, virker det som de har bearbeidet eventuelle problemer knyttet til dette?
- Synes ekteskapet å være stabilt?
- Har søkerne et stabilt og godt sosialt nettverk?
- Foreligger det eventuelle anmerkninger på politiattesten?
- Er det forhold knyttet til helseattesten som kan tale mot innvilgelse av søknaden?
- Er det forhold ved søkeres samlede økonomiske situasjon som kan være til hinder for adopsjon?
- Synes søkerne å være godt forberedt på hva det vil si å adoptere et barn?

- Er søkerne forberedt på at barnet kan ha særlige behov?
- Er søkerne forberedt på de særlige utfordringer som kan gjøre seg gjeldende ved adopsjon av et barn fra utlandet?
- Er søkerne forberedt på de særlige utfordringer som kan gjøre seg gjeldende ved adopsjon av et norsk barn?
- Synes søkerne å ha spesielle ressurser til å adoptere et barn?
- Dersom søkerne ønsker å adoptere et litt eldre barn, søsken eller har stilt seg positive til adopsjon av et barn med særlige behov, må søkerens forutsetninger for dette omtales særskilt.
- Øvrige opplysninger av betydning, for eksempel søkerens alder?
- Hvilke forutsetninger synes å være til stede for at adoptivbarnet skal være sikret best mulige oppvekstvilkår?

1.4 Eventuelle tidligere adoptivbarns tilpasning

Under dette punktet skal utrederen vurdere søkerens omsorgsevne i forhold til tidligere adoptivbarn og adoptivbarnets tilpasning i familien:

- Hvordan har søkerne opplevd det å bli foreldre?
- Hvordan har familien og omgivelsene for øvrig tatt i mot barnet?
- På hvilken måte har de innrettet seg praktisk?
- Hvordan har barnets utvikling vært fysisk, følelsesmessig, sosialt og språklig?
- Er barnets generelle utvikling normal og aldersadekvat?
- Synes det å være en normal god tilknytning mellom barnet og foreldrene?
- Hvordan fungerer barnet i lek og samvær med andre barn?
- Hvor lenge har det sist ankomne barnet vært i familien? Vil det kunne bli en naturlig aldersforskjell (minste to år) mellom dette barnet og et eventuelt nytt adoptivbarn? (Det siste er aktuelt dersom det sist ankomne barnet fortsatt er under to år).
- Øvrige opplysninger av betydning?

2. Begrunnet tilråding

Sosialrapporten skal konkludere med en positiv eller negativ tilråding. Det skal uttrykkelig komme frem hvorvidt søkerne anbefales for adopsjon av ett barn og/eller et søskenpar.

Uttalelsen skal **dateres, undertegnes og stemples (alle sidene i rapporten skal stemples)**.

